

דף שבועי

בס"ד

פרשת ויקרא, תשפ"ו, מספר 1661

לרצון על מזבחי שמעון פיזם

דברי רבי יוסי הגלילי. אמר לו רבי עקיבה ... על מה עולה מכפרת, על מצות עשה ועל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה.

הברייתא שבתוספתא מתארת, שלקורבנות הבאים על עברות או ביטול מצוות עשה קודמים דברי וידוי. על פי דברי התוספתא, הרמב"ם מרחיב בהלכות מעשה הקורבנות (פרק ג הלכה ט"ו) את עניין הוידוי גם לקורבנות תודה ושלמים, ובמקום דברי וידוי נאמרים בהם דברי שבח. מכאן אנו רואים כי אירוע של הקרבת קורבן אינו מסתכם רק בתהליך ההקרבה הנעשה על ידי הכוהנים, אלא צריכים להתלוות לו תפילה או דברי וידוי או שבח, כחלק מהמטרה של קבלת הקורבן לרצון.

תפילת שלמה במקדש

מקור נוסף המלמד על תוספת התפילה בעת הקרבת הקורבנות הוא התיאור של תפילת שלמה המלך. בספר מל"א (פרק ח') מתוארת באריכות תפילת שלמה בחנוכת המקדש: **וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמֹה לְפָנַי מִזְבַּח ה' נֹגֵד כָּל קֵהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם** (פס' כב). שלמה המלך עמד לפני המזבח, וזה המקום שבו הוא שטח את תחינתו לפני ה'. בקשתו של שלמה הייתה כי מבית המקדש יעלו וישמעו התפילות:

לְשִׁמְעַ אֶל הַרְנָה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֲבָדְךָ מִתְּפִלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם... לְשִׁמְעַ אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְּפִלֵּל עֲבָדְךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה (פס' כח-כט).

לאחר הבקשה הכללית שתישמע התפילה מבית המקדש, שלמה המלך מרחיב בתפילתו ומתאר מקרים שונים שצריכים עזרה מהשמיים. סליחה על חטאים, עשיית צדק להרשיע רשע ולהצדיק את הצדיק, ואם בעקבות חטאים חלילה יינגפו ישראל לפני אויביהם, וישובו בתשובה ויתחננו לה', תישמע תפילתם ותתקבל תשובתם. כמו כן התפלל שלמה המלך שה' יענה לתפילות במקרים נוספים כמו עצירת גשמים או רעב או נגעים ומחלות. באופן כללי הוא מדבר על כל תפילה וכל תחינה, ולא רק על עצמו הוא מבקש בתפילתו, אלא על כל יחיד ויחיד:

פרשתנו וחלקים נכבדים מספר ויקרא עוסקים בענייני הקורבנות. לימוד נושא הקורבנות וסדר קודשים בכלל מצריך התגייסות מיוחדת של רצון להעמיק. רוב רובם של הדברים אינם פוגשים אותנו בעולם המעשה, ובוודאי לומדי הדף היומי מרגישים כי לא דין לימוד זבחים ומנחות כדין סדרי לימוד סדר מועד, נשים ונזיקין הכוללים הרבה פרטי הלכה הפוגשים יהודי בחייו. כך גם בקריאת התורה מדי שבת בשבתו קל להרגיש כי לא דין פרשיות ספר ויקרא העוסקות בקורבנות כדין סיפורי בראשית, שמות ובמדבר. מתוך כך, אני מבקש להאיר נקודת מבט על עולם הקורבנות. בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה קיים עיסוק נרחב בפרטי הקרבת הקורבנות ועבודת ה' באמצעותם (ראו גם הרמב"ן בהרחבה בפרק א בפרשתנו ועוד רבים). לצד זה, אם נתמקד באדם המבקש לקיים את מצוות הקורבן, ומבקש להתקרב לה' על ידי הבאתו, נמצא כי הדרישה אינה מסתכמת בהבאת הקורבן וביצוע ההקרבה בהתאם להלכות הקשורות בו, אלא יש גם דרישה מהאדם המביא למלא תפקיד הקשור אליו ויש לו השלכות על תוצאת המהלך הכללי.

סמיכה

נאמר: **"וְסִמְךָ יְדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לּוֹ לְכַפֵּר עֲלֶיךָ"** (וי' א:ד). הבעלים סומכים את ידיהם על ראש הקורבן וכך הקורבן מיוחס עבורם ויהיה להם לרצון. מכאן למדו חכמים, כי לכל סמיכה מתלווים דברי וידוי על עברה, כפי שמתואר בברייתא תוספתא מנחות פרק י הלכה ג:

כיצד סומך זבח? עומד בצפון ופניו במערב סומך במערב ופניו במערב מניח שתי ידיו על גבי קרניו של זבח ... מתודה עליו עון עבירה: על חטאת עון חטאת, על אשם עון אשמה, על עולה עון לקט שכחה ופאה שאין להם וידוי –

* הרב שמעון פיזם מלמד במדרשת עין הנציב. יהיו הדברים לזכר נשמת בני שי אוריאל זצ"ל שעלה בסערה בקרב, ופרשת ויקרא היא פרשת בר המצווה שלו.

ניתן להבין, שלאחר חורבן בית המקדש אמורות התפילות להחליף את הקורבנות. אולם לאור מה שהבאנו ולאור מסקנת הגמרא שם: "תפילות אבות תיקנום ואסמכינהו רבנן אקורבנות", ניתן להבין שתפילות כנגד קורבנות אינן מחליפות אותם, אלא מתלוות לקורבנות בתקווה שהם יתקבלו לרצון, והקב"ה יענה על צורכי הכלל והפרט.¹

עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי
בספר ישעיהו נאמר:

וְהִבְיָאוּתִים אֶל הָר קִדְשֵׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵּיתִי בַּיִת תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים (נו:ז).

פעמיים בפסוק נזכר בית המקדש כמקום תפילה. מעניין שהמקום שבו אנו מתפללים כיום נקרא "בית כנסת" ולא בית תפילה. אולי משום ש"בית תפילה" יש רק אחד, והוא בית המקדש. הפסוק מדגיש שהקורבנות יהיו לרצון, כי בית המקדש הוא בית תפילה.

ממה שראינו עד כה עולה, שהקרבת הקורבן הוא מעשה המתלווה לתפילה. התפילה מביעה את רגש האדם ואת מאווייו להתקרב לקב"ה, והקורבן אף הוא מעשה המביע רצון להתקרבות לפני ה'.

כיום אין לנו קורבנות אבל יש לנו תפילות, כדברי הפסוק: "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד:ג). וישנם שעולים להתפלל סמוך למקום שנקרא "בית תפילה". בעמידה לתפילה סמוך למקום המקדש ניתן לקרב את התפילות למקום עלייתן, לפי תפילת שלמה המלך, כאמור.

לקראת חג הפסח, שבמרכזו הקרבת קורבן הפסח, אך גם בהיעדרו, אנו אומרים בו דברים רבים הכוללים את סיפור יציאת מצרים ותפילת ההלל. נפרוש תפילה לפני ה': יהי רצון מלפניך שתטענו בגבולנו ונעשה לפניך את חובותינו; לתפילותינו שעה ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

כָּל-תְּפִלָּה כָּל תַּחֲנֹה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל-הָאָדָם לְכָל, עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ נִגַּע לִבָּבו וּפְרִשׁ כְּפִיו אֶל-הַבַּיִת הַזֶּה (ח:לח).

שלמה ביקש שגם תפילת הנוכרי המתפלל אל אלוקי ישראל תישמע, וכך יגדל שמו של הקב"ה בעיני כל העמים. הוא שב ומתפלל על הישועה במלחמה והצלה מהאויב ומהשבי, בעקבות חזרה בתשובה של עם ישראל, ומבקש שה' ישמע את תפילתם דרך המקדש.

תפילתו המפורטת של שלמה נעשתה מול המזבח, כשהוא כורע לפני ה'. הדגש בדבריו הוא שהקב"ה ישמע את התפילות דרך המקדש, ואריכות הדברים מול המזבח מדגישה את היות המקדש מרכז לתפילות. שלמה המלך ראה במקדש לא רק מקום המשמש להקרבת הקורבנות, אלא כמקום תפילה, בין אם מתפללים בתוכו ובין אם תפילות עם ישראל עוברות דרכו לשער השמיים.

ישראל במעמדן

במסכת תענית (פרק ד, ב) מובא עניין המעמדות:

אלו הן מעמדות, לפי שנאמר (במ' כח:ב): "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו? התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות. על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כוהנים, של לוויים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כוהנים ולוויים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית.

במעמדות אלו התלוו נציגי עם ישראל למשמרת הכהונה שבאה לעבוד במקדש משבת עד שבת, ואנשי המעמד עסקו במהלך ימות השבוע בתענית ובתפילה. ההסבר לתקנה זו הוא כפי שמתארת הברייתא: "היאך קורבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו". הנביאים הראשונים ראו שלא ייתכן שקורבן התמיד יהיה פעולת הקרבה בלבד, מבלי שתתלווה אליו תפילה שיתקבל ברצון. אם בראשית דברינו עסקנו ביחיד המביא קורבן כדי לזכות לכפרה או להודות על הטוב שזכה לו, הרי שבתקנת המעמדות ראו נביאים ראשונים, שאפילו קורבן התמיד, שהוא קורבן ציבור קבוע בכל יום ואינו קשור לחטא מסוים או להצלה, עם כל זה, גם הוא צריך תפילה שתצטרף אליו.

בדברי הגמרא במסכת תענית (כז ע"ב), שבזכות המעמדות העולם קיים, ניתן להבין שהתפילה באה לרצות את הקב"ה יחד עם הקורבן, ולבקש את רחמיו שימשיך לחדש בכל יום מעשה בראשית, כפי שכתוב בתפילת "יוצר אור".

תפילות כנגד קורבנות

במסכת ברכות (כו ע"ב) מובאת מחלוקת באשר למחברי התפילות; האם האבות תיקנו אותן או שהן תוקנו כנגד הקורבנות. ביחס שבין התפילה לקורבן

¹ הרב משה ליכטנשטיין, ראש ישיבת הר עציון, עוסק בכך בשיעור: "תפילות כנגד אבות או תמידים", באתר תורת הר עציון VBM.